

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th February, 2025

ISLOM DINIDA PEDAGOGIKANI O‘QITISH VA TA’LIM OLISH USULLARI

Ro‘zmuhammedov Sardor Arslon o‘g‘li

Osiyo Xalqaro Universiteti magistri

abdulloxorazmiy@gmail.com

+998995715553

Islom – ilmu ma’rifatga yetaklovchi muqaddas din. Alloh taolo Payg‘ambarimiz Muhammad sollallohu alayhi vasallamga nozil qilgan ilk oyatlarida bunday amr qiladi: “O‘qing (ey Muhammad! Butun borliqni) yaratgan zot bo‘lmish Rabbingiz ismi bilan! (U) insonni laxta qondan yaratdi. O‘qing! Rabbingiz esa karamli zotdir. U insonga qalam bilan (yozishni ham) o‘rgatdi. U insonga bilmagan narsalarini bildirdi” (Alaq surasi 1-5 oyatlar).

Ushbu oyat mazmunidan bildikki, islomning ilk boshlanishi ilm olishga targ‘ib qilish bilan yuzaga kelgan. Shunday ekan, islom – ilm manbai deb aytishga xaqlimiz. Zumar surasining 9-oyatida “...Biladiganlar bilan bilmaydiganlar teng bo‘lurmi?!...” deb marhamat qilingan. Albatta, ularning teng bo‘lmasligi hammaga ayon. Chunki ilm insonni ma’naviyatga, ma’rifatga yetaklab darajasini yuksaklarga ko‘taradigan yagona manbadir. Imom Abu Dovud va Imom Termiziy rivoyat qilgan hadisda Payg‘ambarimiz sollallohu alayhi vasallam: “Olimlar payg‘ambarlarning merosxo‘rlaridir. Payg‘ambarlar dinor yoki dirham meros qoldirmaganlar, balki ilmni meros qilib qoldirganlar”, deb marhamat qilganlar.

Islom ta’limoti insoniyat tarixida chuqur iz qoldirgan dinlardan biri bo‘lib, ta’lim-tarbiya sohasiga katta e’tibor qaratgan. Qur’oni Karim va hadislarda ilm olish va o‘qitishning ahamiyati, o‘qituvchi va o‘quvchining o‘zaro munosabatlari haqida ko‘plab fikrlar keltirilgan. Islom olamida yetishib chiqqan allomalarning asarlarida ham pedagogikaga oid qimmatli g‘oyalar o‘z aksini topgan.

Tahlillarga ko‘ra, islom ta’limotidagi pedagogik tamoyillar va g‘oyalar ta’lim sohasiga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. Ularning aksariyati bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan va zamonaviy ta’limda qo‘llanilishi mumkin. Shu bilan birga, islom pedagogikasi va zamonaviy pedagogika o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlikni

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th February, 2025

yanada mustahkamlash, islom ta'limotidagi qimmatli g'oyalarni ta'lim tizimida qo'llash mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Islom dinida yoshlarning ilm olishiga juda katta e'tibor berilgan. Yoshlarni ilmga yo'naltirish islom dinining talabi, desak to'g'ri bo'ladi. Hatto ilm olish islomda ibodat darajasiga ko'tarilgan. Bu Qur'oni karim oyatlari va Nabiy sollallohu alayhi vasallam hadislarida ham o'z ifodasini topgan.

Nabiy sollallohu alayhi vasallam bu haqda: Ilm talabida bo'lish har bir erkagu ayol musulmonga farzdir"

"Tolibu ilm uchun har bir narsa, hatto dengizdagi baliqlar ham, yerdagi hasharotlar ham (Allohdan) mag'firat so'rab duo qiladi"

Muhammad ibn Siriyn bunday degan: "Albatta bu ilm (hadis) dindur. Uni kimdan olayotganingizga qaranglar"

Ilmi yetarli bo'lmagan kimsalardan nazoratsiz ravishda "hujra" ko'rinishida diniy ta'lim olish ilmu tolibning fikrlash doirasi tor bo'lishiga olib keladi, ta'bir joiz bo'lsa, uni mutaassib va manqurtga aylantiradi. Bunday ta'lim jamiyatda dinda chuqur ketgan mutaassib oqimlar va turli tafriqalar paydo bo'lishiga olib keladi. Natijada, jamiyatda parokandalik, notinchlik yuzaga keladi. Shu sababli O'zbekistonda Qur'oni karimni o'rganuvchilar uchun maxsus Qur'on o'quv kurslari ochilgan.

Qur'oni Karimdagi oyatlardan biri madinalik sahobalar Payg'ambar sollallohu alayhi vasallamga kelib, uylari uzoqlik qilayotgani bois, uylarini sotib, yaqinroq joyga ko'chib kelishlari haqida shikoyat qilganlarida nozil bo'lgan. Ya'ni uylarni sotishga hojat yo'q, uzoqdan kelayotgan bo'lsalar, har bir bosilgan qadamlariga savob beriladi, mazmunida. «Biz ular keltirgan qadamlarni, bosgan qadamlarni ham yozamiz va ularning asarini ham yozamiz», – deya marhamat qilingan. Tafsirlarning birida bu oyatdagi «ularning izi» degani – bu asarimiz, avlodlarimizdir, degan fikr bildirilgan. Allohning bu oyatidan tushunamizki, Alloh nafaqat amalimizni, balki avlodlarimiz amalini ham o'zimizga yozadi. Shuning uchun tarbiya vojib bo'ladi. Orqamizdan yaxshi tarbiyali farzand qoldiraylikki, ortimizdan faqat savob borsin, yomonlik bormasin. Islomda tarbiya vojibdir. Tarbiya dinimizda vojib amal, deb e'lon qilingan. Biz eng ko'p ishlatadigan tarbiya, murabbiy so'zlari Allohning «Rob» ismi bilan bitta o'zakdan olingani tarbiyachilar mas'uliyatini oshirsa kerak,

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th February, 2025

deb o‘y layman. Demak, bu yengil ish emas. Tarbiya – faqat ta’sir, tartib yoki nazorat, taftish emas, u ilohiy narsa. Tarbiya farzandni doim nazoratga olish, kuzatib borish degani, chunki Alloh taolo surai Fotihaning birinchi oyatida olamlarning robbisi Allohga maqtovlar bo‘lsin, degan. Bu oyatda Alloh Rob ismini keltirgan. «Robbil a’lamiyn» – butun olamlarning murabbiysi degani. Agar Alloh murabbiyligi, ya’ni nazorati, kuzatuvini lahza to‘xtatsa, olamlar izdan chiqib ketadi. Agar murabbiy yoki ota-ona farzandiga bir lahza e’tiborsiz bo‘lsa, farzandlar tarbiyasi buzilib ketadi. Rasuli akram sollalohu alayhi vasallam marhamat qilganlarki, har bir tug‘iladigan bola fitratda tug‘iladi, ya’ni har bir chaqaloq pokiza bo‘ladi, u oq qog‘oz kabidir. Bu hadisni muhaddislarimiz ota-ona bobida keltirmasdan taqdir bobida keltirganlari tarbiyaning taqdirga bog‘liqligini bildiradi. Tarbiyaga kech qolinmasa bo‘ldi. Shunday ekan diniy tomondan pedagogik yondoshgan holatda kelajak avlodlarga, farzandlarimizga ta’lim-tarbiya bersak chin ma’noda barkamol avlodni yetishtirgan bo‘lamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ziyo, A. (2008) Islom va ma’rifat.
2. Buxoriy, M. (2020). Al-Jom’e as-sahih. Toshkent islom universiteti.
3. Sulaymanov, U. (2022). Islomda ta’lim-tarbiya masalalari. Toshkent.
4. Qur’oni Karim (2019). Alouddin Mansur tarjimasi. Toshkent: Sharq.
5. Vohidov, S. (2020). Hadislarda ta’lim-tarbiya masalalari. Toshkent islom universiteti.